

22.
List z kraju do Londynu z 13 maja 1902r. na czterech stronach małego formatu 18 x 11,4 cm.

13.V. Moi drodzy. Posyłam dla Millera na podróż 60 rs. niech zaraz się wybiera, najlepiej bodaj mu jechać przez Etkę za półpaskiem, no ale ostatecznie niech macha przez Galileję. Zobaczycie się ze mną Millerze u siostry Gertrudki. Mieszka ona obecnie w mieście o którym wam powie moja żona, adres zaś następujący 57158273982970046371904410536288 dom 62457748 numerów tam nie ma, dowiedzieć się też o nim można w zarządzie kolei w "służbie zborów" (w szyfrze jest "T" innych dodatkowych liter nie ma). Teraz słów parę o planach moich. Oto mój plan organizacji - m.z. zostają zniesione. Cały kraj dzielimy na 5 okręgów: a) Warszawski b) litewski c) łódzki d) ~~zabrowski~~ e) Radomski. W każdym z okręgów ustanawiamy okręgowego wojewodę, który na swoje odpowiedzialność autonomicznie prowadzi wszystkie roboty w swoim okręgu. Tych pięciu wojewodów (te słowa przekreślone). Osoby są następujące: a) Zakrzewski b) Miller c) Leon d) Kozak ~~Wicek~~ Wicek. Inteligencką robotę w Wa, budy i sztuby bierzemy na siebie my zagranicznicy, t.j. ja i Jowisz no i jeszcze może kto jeśli będzie mieszkał w ~~Galicji~~ Galilei. Wydawanie odezw miejscowych należy do wojewodów, którzy będą postawieni w bezpośredni stosunek z drukarnią odezwową (ta połączona jest z żydowską). Dwa razy do roku zjeżdżają się wojewodowie, którzy w połączeniu z szefem Robotnika oraz z kimkolwiek z nas stanowią C.K. Dla jakichkolwiek ogólniejszych wystąpień - odezw ogólnokrajowych wystarcza zgoda trzech z pomiędzy facetów (to słowo przekreślone) wojewodów. Wszystkie uchwały mające być ogłoszone - dawniejsze zjazdowe, po uchwaleniu ich w C.K. są przeprowadzane przez agitatorów w każdym z okręgów. Technika jako to rozwożenie bi do składów okręgowych i dostarczanie od gra. uzupełnienie jest oddzielone od roboty wojewodów, którzy całą uwagę powinni skupić na robocie miejscowej, rozszerzeniu i porządkowaniu stosunków. Technika będzie postawiona osobno i rozwożenie

23.

będzie odłączone od obowiązków męnerstwa, te bowiem w całości spadają na wojewodów. Takim w ogólnych zarysach jest mój plan na który już tutaj ^{się} faceci ¹ zgodzili. ~~W~~ Po przyjeździe Millera i Zakrzewskiego urządzimy ogólne zebranie na którym ostatecznie się rozgadamy i uchwalimy wszystko co się należy w tych sprawach. 2) W kraju przez ten czas istniało dużo nieporządku i bezładu; jakoś się rozprzęgły stosunki z facetami tak, że nieraz mi się wydaje, że niema nikogo, kto by obejmował całość ruchu, trzeba się widzieć z mnós (przekreślone) wszystkimi facetami by sobie wyrobić pojęcie w tym, co się dzieje. W każdym razie faktem niezaprzeczonym jest, że tempo naszego życia nieco się (przekreślone) upadło i nie drga tak silnie i żywo jak w 1899 roku. Wiele się przyczyniło pod tym względem kryzys, z powodu którego masa ludzi chodzi bez zajęcia. 3) Manifestacja majowa odbyła się w Warszawie 27 kwietnia, było sporo ludzi w alejach i przylegających ulicach oraz na placu Aleksandra o godz. 1/2 do 5 nikogo już do alei nie wpuszczali, kozacy prażyli nahażami, w cukierni Wersal była bójka pomiędzy publicznością a kozakami - jeden policjant, jeden kozak i jakiś oficer żandermerii ranieni, wszystkie ⁴aresztowanych już wypuszczono, śpiewano Czerw. Szt. na Nowym Swiecie. Faceci nasi twierdzą, że manifestacja nie udała się, ale pochodzi to z ich pesymizmu i oczekiwań czegoś ogromnego, jestem przekonany, że ludzie manifestujący są przekonani, że było wszystko bardzo ładnie. W Wilnie urządzali i nasi i Żydowie manifestację. Fon Wahl, gubernator, kazał dać w skórę aresztowanym kilkudziesięciu facetów i facetów wysiekli różgami w policji, był przy tym obecny doktor Michajłow, który kierował egzekucją i siostra miłosierdzia. Cztery wozy różeg zawczasu były przygotowane. Jeden Żydek jakoby zmarł po egzekucji. W Wilnie ogromne z tego powodu oburzenie. W Kownie odbyło się coś w rodzaju manifestacji, robili ją nasi Żydowie i nasi chrześcijanie, zresztą szczegółów nie znam. W Warszawie s.d. wydali odezwę nawołującą do zebrania na tę samą godzinę i miejsce co i nasza, to samo zrobił Bund. Endecja wydała odezwę contra manifestacjom - ~~xxxxxxxxxxxx~~ tę załączamy ^X tutaj. W Dynaburgu jakoby również siekli w dzień 1 maja. O Rosji

24

nie nie słyhać - macie zresztą tutaj parę odeszów rosyjskich do archiwum. 3) Dużo hałasu robi ruch w Połtawskiej gub., ruch dosyć zabawny. Powodem była odezwa radykałów rosyjskich. Z powodu niej chłopci postanowili odebrać ziemię od "pomieszczyków", pozostawiając każdemu z nich 7 dziesięcin i po 2 dziesięciny na każde dziecko, zabrano też od nich zapasy zboża i traw, jedną cukrownię zniszczono zupełnie, zapasy zaś cukru 37 tysięcy pudów utopiono w stawie. Sprowadzono tam wojsko i nastąpiło bicie, strzelanina i t.d. walka trwa dotąd. Jakoby kilkunastu żołnierzy, którzy nie chcieli używać broni przeciwko chłopom, rozstrzelano. 4) O Zagłobie dotąd nie zupełnie pewnego nie ma. faktem jest jednak, że przyszli do Zagł. i Górnik nic w tej sprawie nie zawinił. Wzięli tam dużo Mickiewicza, jakoby kilka egzemplarzy Zorzy oraz list napisany do Lond. przez Górn., a także jego notes. Dom cały był otoczony, był i prokurator. Zdało się, że była tam jakaś denuncjacja. 5) Kizję здаje się wypuszczają za kaucję dawna jego władza dała o nim opinie, że jest "pridurnowatyj" i "nieczyst na rękę". 6) Żadnych wiadomości z cytli teraz nie otrzymuję, bo z powodu Grimma żandarmeria dała nakaz "zawiesi takijsa strogosti kak pri Pilsudskom", w ogóle dowiedziałem się, że zostawił wśród fiołów bardzo wdzięczne wspomnienie i przy każdej okazji przypomina o mnie jako o bardzo poważnej osobistości. 7) Przejrzyjcie dokładnie załączony spis poszukiwanych, znajdziecie tam ciekawe rzeczy, trzeba zawiadomić niektórych przynajmniej ludzi co o nich stoi zapisane w spisach żandarmskich. Przez pewien (oba słowa przekreślone). Może nawet byłoby dobrze wydać te spisy. Zresztą pogadamy o tym przy zobaczeniu. Oprócz tego wysyłam wam całą masę najrozmaitszych rzeczy, z których korzystajcie, jak umiecie. 8) Co do monety to tu taki rozgardiasz, że się trudno połapać, mam nadzieję wytrzasnąć trochę monety dla was, jakieś kilka setek, ale naturalnie nie bardzo tego jestem pewien, są to moje nadzieje jedynie. Gospodarka finansowa polega obecnie na tym, że każdy z facetów robi sobie finanse na swoją rękę i każdy tak lub inaczej je używa - ogólnego zarządu nie ma. Zrobiłem więc i ja to samo -

164

dotąd nie brałem od chłopów ani grosza, nawet trochę im udzieliłem no i swoimi
 stosunkami. Trochę już monety wydobyłem w "bezkontrolnie" swojo rasporażeni-
 je". 9. Władek i Karol otrzymują wyroki - 8 i 6 lat Wschodn. Syberii. Maja
 projekty, które nie wiem, czy się udać. Tymczasem zresztę nic pewnego, dotąd
 wyroku im nie ogłaszali. 10) w Pitrze jeszcze nie byłem i nic o owych tysiącach
 moskiewskich nie wiem. 11) Co słychać z chłopskim pismem, kiedy nareszcie?
 12) Napisz do mnie Bolku do zastępcy - mniej więcej w przeciągu najbliższych
 dwóch - trzech tygodni będę tutaj raz jeszcze, ohyba że mnie zawiodą moje
 nadzieje. Listy do mnie oznaczać literą Z. No, buzi wam wszystkim moi dro-
 dzy. Wasz

Ziuk

list załączony oddaj żonie.

1. Miller - Feliks Sachs.
2. Jazda przez Etkę - patrz przypis 10 do listu Nr. 28.
3. U siostry Gertrudki - Gertrudka - Maria Paszkowska ("Niepodl." XI, 31)
4. Szyfr nie rozwiązany.
5. m.z. - mężowie zaufania.
6. Zakrzewski - Adam Bujno, Miller - Feliks Sachs, Leon - Bolesław Czar-
 kowski, Kozak - Walery Sławek, Wicek - Jan Rutkiewicz.
7. Wa, budy i sztuby - Warszawa, uniwersytety i gimnazja.
8. Jowisz - Jodko-Narkiewicz
9. C.K. Centralny Komitet.
10. bi - bibuła.
11. gra - granica.
12. "Pomieszczyki" - właściciele ziemscy.
13. Dziesięcina - 1,09 hektara.
14. pud - 40 funtów (16,3 kg.).

15. Zagłoba - Jan Miklaszewski (patrz odnośnik 3 do listu Nr.27).
16. Górnik - Ksawery Prauss.
17. Dużo Mickiewicza: chodzi o broszurę Feliksa Perla (pseud. Res) "Adam Mickiewicz", wydaną w Londynie w 1898r.
18. Kizia - Aleksander Sulkiewicz ("Niepodl." XI,8).
19. "Pridurnowatyj i nieczyst na rukie" - przygłupi i mający brudne ręce.
20. Z cytli - z cytadeli.
21. "Zawiesti takije strogosti kak pri Piłsudskom" - zaprowadzić takie obostrzenia jakie były przy Piłsudskim.
22. Floty - żandarmi.
23. "Bezkontrolnoje swojo rasporażenie" - do *g*wej niekontrolowanej dyspozycji.
24. Władek i Karol - Aleksander Malinowski i Karol Rożnowski - przypisy 13 i 14 do listu Nr. 31.